

2024-04-05

Till
Justitieombudsmannen

Anmälan

Friskolornas riksförbund vill med denna skrivelse anmäla Göteborgs stad genom stadens Grundskolenämnd till Justitieombudsmannen (JO), då förbundet anser att nämnden fattat beslut som strider mot kommunallagens (2017:725), skollagens (2010:800) och skolförordningens (2011:185) bestämmelser. Beslutet får till följd att elever som valt en fristående skola i stället för en kommunal därmed får mindre resurser tilldelade sig än de elever som går i kommunal skola. Kravet på likställighet och lika villkor i författningarnas bestämmelser sätts därmed ur spel. Genom att nämnden medvetet fattat ett beslut som står i strid mot lagstiftningen och det trots förvaltningens yttrande och protokollsanteckning, anser förbundet att ärendet bör behandlas av Justitieombudsmannen, även om nämndens beslut också går att överklaga genom laglighetsprövning av kommunmedborgare. Mot bakgrund av att ett verkställande av detta beslut riskerar att leda till allvarliga ekonomiska effekter för friskolorna och därmed också dess elever och medarbetare, vill vi understryka vikten av en snabb hantering av ärendet från JO:s sida.

Myndighet och beslut

Grundskolenämnden i Göteborg samt dess beslut från sammanträde den 2024-03-26, vilket anslogs 204-04-02, § 59 N609-4635/23. Beslutet samt yrkandet bifogas denna anmälan.

Bakgrund

Friskolornas riksförbund har tagit del av Göteborgs grundskolenämnds beslutsprotokoll från sammanträde den 2024-03-26, vilket anslogs 204-04-02. I beslutet, med ärendenummer § 59 N609-4635/23 gällande ramökning och kompletteringsbudget för grundskolenämnden, anges att ytterligare resurser om ca 100 miljoner kr tillförs nämndens verksamhet och fördelas bland annat till elevpengen för att kompensera skolenheternas ökade kostnader för avtalade förmånsbestämda pensioner. I beslutsunderlaget (som refereras till i protokollbeslutet, se också bilaga) finns skrivningen "Enskilda huvudmän ges möjlighet att senast 30 juni 2024 inkomma med äskande av medel om de kan styrka att de haft motsvarande kostnadsökningar kopplade till sina avtalade förmånsbestämda pensioner".

Aktuella bestämmelser

Likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen anger följande: Kommuner och landsting skall behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat.

Sådana sakliga skäl kan utgöras exempelvis av annan speciallagstiftning, där det tydligt anges en annan grund för att göra avsteg från principen.

Enligt 10 kap. 37-38 §§ skollagen ska elevernas hemkommun lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Där anges vidare att bidraget ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna grundskolan.

14 kap. 1 § skolförordningen anger att bidraget till de fristående skolorna ska grunda sig på hemkommunens budget för det kommande budgetåret, dvs. kommunens egna kostnader för den egna skolverksamheten. Det finns endast en möjlighet att ta hänsyn till den fristående skolans faktiska kostnader och det är vid bestämmandet av ersättning för lokalkostnader.

Av 14 kap. 2 § skolförordningen framgår följande:

”Ändringar under löpande budgetår

2 § Om ytterligare resurser ges till hemkommunens verksamhet under budgetåret, ska motsvarande tillskott ges till de enskilda huvudmännen.”

Nämndens beslut

Grundskolenämnden har, utöver beslutet att tillföra extra resurser under pågående budgetår, också beslutat att de fristående skolorna kan få äska ersättning från resurstillskottet genom att visa sina egna merkostnader. Det innebär att man förvisso respekterar 14 kap 2 § skolförordningen om att resurstillskott ska komma fristående till del i motsvarande grad, men villkorar tillskottet med att de fristående skolorna ska visa att de har motsvarande merkostnader. Eftersom kommunens bidrag till fristående skolor, inklusive eventuella resurstillskott, ska bygga på kommunens kostnader för den egna verksamheten måste det förfarandet rimligen stå i strid mot de ovan angivna lagrummen. Det anges också i förarbeten till lagstiftningen (prop. 2008/09:171 s. 33) att det inte ska vara möjligt för kommunen att ställa krav på den fristående skolan att ”öronmärka” resurser till viss verksamhet. Det finns därmed inte sakliga skäl att frånga likställighetsprincipen.

Till nämndprotokollet har förvaltningsdirektör Maria Andersson fått föra följande anteckning: ” Grundbeloppet för fristående grundskola ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna grundskolan och fastställas per kalenderår enligt skollag och skolförordning. I det fall ytterligare resurser ges till hemkommunens verksamhet under löpande budgetår, ska motsvarande tillskott tilldelas de fristående skolorna och den enskilda verksamheten. Beslutet strider därför mot bestämmelserna i skollagen om att bidrag till enskilt bedrivna verksamheter ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen verksamhet.

Kommunala och fristående skolor ska ges likvärdiga ekonomiska villkor att bedriva verksamheten vilket innebär att de fristående verksamheterna behöver få del av resurserna samtidigt som de kommunala. Att inte tilldela de fristående skolorna och den enskilda verksamheten motsvarande tillskott som de kommunala är ett beslut som kan överklagas genom kommunalbesvär.

Rättspraxis i jämförbara fall visar på en hanteringsordning när ytterligare resurser tillskjuts hemkommunens verksamhet under löpande budgetår. Vidare finns det exempel på rättsfall där kommunen dömts att betala ut anslag för lönekostnader som inte kommit friskoleföreningar till del. Förvaltningen ser en risk i att ett eventuellt överprövande och dom kan medföra rättsliga kostnader samt försvåra den ekonomiska planeringen för såväl innevarande år som för 2025.

Ett beslut i grundskolenämnden om att extra resurser eventuellt tillförs senare kan medföra likviditetsmässiga nackdelar för fristående verksamheter. Det kan försvåra planering, finansiering och genomförande av en motsvarighet till den kommunala satsningen. Beslutad hanteringsordning medför också en ökad administration och ökade kostnader för både grundskoleförvaltningen och enskilda huvudmän. Förvaltningen behöver skapa en administrativ hantering, ansökningsförfarande och bedömningsgrunder inom ett område där expertisen saknas.

Beslutad hanteringsordning medför svåröverskådliga konsekvenser för framtida bidragsutbetalningar samtidigt som det motverkar förvaltningens arbete för att säkerställa bidrag på lika villkor. Offentligt och privat anställda omfattas av olika pensionsavtal, effekterna ser olika ut över tid och skiljer sig mellan olika avtal. Personalomkostnads-pålägget kommer att öka för såväl kommunala som privata huvudmän.

Förvaltningen bedömer att ett beslut om att inte betala ut, eller fördröja motsvarande tillskott till fristående verksamheter, inte är förenligt med skollagen eller bidrag på lika villkor och kan leda till negativa konsekvenser för fristående verksamheter så väl som för grundskoleförvaltningen.”

Friskolornas riksförbund anser att förvaltningsdirektörens anteckning till protokollet är helt korrekt och i överensstämmelse med gällande skolförfattningar, samt visar på läget i kommunen när det gäller konsekvenserna av nämndens beslut. Nämnden har alltså varit medveten om både de lagliga och specifika följderna av sitt beslut.

Förbundet anser också att det är anmärkningsvärt med de offentliga uttalanden som skett i samband med nämndens beslut, där ordförande Viktoria Tryggvadottir Rolka (S) bland annat i en artikel i tidningen Vi lärare 2023-04-03 framför följande:

”Friskolorna ska få ”bidrag på lika villkor”, heter det men det är inte lika villkor. Som politiker har man ett ansvar att pröva rimligheten med systemet. Det är dags att sätta ner foten.”

Förbundet vill här påtala att frågan om resurstillskott redan prövats i ett flertal ärenden i domstol och att det får anses finnas en tydlig rättspraxis om hur sådana ska behandlas, exempelvis Högsta förvaltningsdomstolens dom av den 1 oktober 2015 i mål 3876-14.

Förbundet anser att politiker som har mandat genom våra demokratiska val också måste acceptera den demokrati de verkar inom. Politiker som vill förändra lagstiftning har alla möjligheter att arbeta för den saken. Exempelvis har nuvarande regering tillsatt en särskild utredare för att överväga förutsättningarna för en nationell skolpengsnorm och göra en genomlysning av skolpengens utformning och beräkning över huvud taget. Om regeringen anser det lämpligt kommer ett förslag om detta att kunna presenteras för riksdagen ungefär 2026. Men att såsom kommunal nämnd nu sätta sig över befintlig lagstiftning och rättspraxis är allvarligt och skadligt för svensk demokrati.

Förbundet vill därför anmäla Grundskolenämnden i Göteborg för Justitieombudsmannens handläggning och beslut på det sätt som bedöms lämpligt.

För Friskolornas riksförbund

X

Ulla Hamilton
VD

X

Gudrun Rendling
förbundsjurist